

PUPA

Latviešu valodas
aģentūra

LVA METODIKAS SKOLAS
IZDEVUMS LATVIEŠU VALODAS
SKOLOTĀJIEM DIASPORĀ

1/2019

TEMATISKĀ PIEEJA VALODAS APGUVĒ

Ilgus gadus (pat gadu desmitus) latviešu valoda tika mācīta, balstoties uz **gramatisko pieeju**. Tāda bija latviešu valodas kā dzimtās valodas mācīšanas un mācīšanās tradīcija. Izmantotās mācību metodes daudzos gadījumos bija smagnējas un neefektīvas. Valodas apguvēji mācījās latviešu valodas gramatikas pamatjautājumus, bet nebija spējīgi sekmīgi izmantot valodu komunikācijai un socializācijai.

Sākoties Atmodai un parādoties vajadzībai integrēt Latvijas sabiedrībā daudzos Latvijā dzīvojošos cittautiešus, tika pārvērtētas latviešu valodas apguves tradīcijas. Pamazām mainījās latviešu valodas kā otrās valodas un kā svešvalodas (arī latviešu valodas kā dzimtās valodas) apguves pieejas. Diezgan strauji latviešu valodas apguvē ienāca komunikatīvi un funkcionāli organizēts mācību process – **komunikatīvā un funkcionālā pieeja**.

Komunikatīvā pieeja ir valodas apguves veids, kas paredz mērķtiecīgi organizētā valodas procesā pilnveidot visas saziņas prasmes. Uzsvars likts uz izpratni un zināšanām par atbilstošo runas situāciju un valodas lietotāja kontekstu – tematu, saziņas situāciju un normām, runas partnera lingvistisko uzvedību, kā arī prasmi lietot saziņas nolūkam un mērķim atbilstošus valodas līdzekļus.

Viena no komunikatīvās pieejas pazīmēm ir **tematiskais princips** valodas apguvē. Plānojot mācību saturu pa tematiem, jāņem vērā:

- kādi temati bērnus un skolēnus interesē;
- kāda ir viņu apkārtējā pasaule un vide, kurā darbojas noteikti valodas modeļi un likumi;
- kas no gramatikas „iederas” konkrētajā tematā;
- kas ir nepieciešamākais no valodas klāsta, kas ir jāapgūst „šodien” (un kas var mazliet pagaidīt);
- kādi valodas likumi un valodas parādības „saskan” kopā.

Vairāk informācijas:

Šalme, A. *Latviešu valodas kā svešvalodas apguves pamatjautājumi*. Rīga: LVA, 2011
https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/10-Met_LAT_3.pdf

Valodas apguves jeb mācīšanās pieeja ir mācīšanās veids, kuru izmanto noteiktu valodas prasmju un kompetenču apguvei, ņemot vērā izpratni par valodu, tās lietojumu un valodas apguvēja vajadzības mācību procesā.

1. piemērs

Latviešu valodas mazākumtautību skolu programmās mācību saturs vispirms atspoguļojas tematiskajos lokos:

- 1) es, citi, ikdiena un savstarpējās attiecības;
- 2) es, citi, brīvais laiks un veselīgs dzīvesveids;
- 3) es, citi, apkārtējā pasaule un savstarpējā mijiedarbība;
- 4) es, citi, zinātne, tehnika un informācijas ieguves avoti;
- 5) es, skola un izglītība;
- 6) es, citi un kultūras dzīve.

Atbilstoši šiem tematiskajiem lokiem tiek plānots mācību saturs katrā konkrētajā klasē.

Temats	Saturs	Valodas modeļi	Piemēri
Iepazīšanās, sasveicināšanās	Nosaukt savu vārdu.	<i>Mani sauc + S</i> (substantīvs/lietvārds) <i>Mans vārds ir + S</i> <i>Es esmu .../tu esi .../</i> <i>viņš, viņa ir ... + S</i>	<i>Mani sauc Anna.</i> <i>Mans vārds ir Anna.</i> <i>Es esmu Anna.</i>
	Sasveicināties. Pajautāt, kā sauc. Jautāt par personu. Apvaicāties, kā klājas. Atbildēt uz jautājumu, kā klājas. Atvadīties.		<i>Labrīt! Labdien! Labvakar!</i> <i>Kā tevi/jūs sauc?</i> <i>Kas tu esi/viņš, viņa ir?</i> <i>Kā tev iet? Kā tev klājas?</i> <i>Labi. Lieliski. Ļoti labi.</i> <i>Uz redzēšanos! Arlabunakti!</i> <i>Atā!</i>

2. piemērs

Arī diasporas latviešu valodas programmās (<http://maciunmacies.valoda.lv/metodiskie-materiali/diasporai-un-imigrantiem#tab1>) ir izmantota tematiskā pieeja.

Kas es esmu? Kāds es esmu? (12–14 gadi, iesācējs)
Leksika un frāzes
Ar personas datiem, ārējo izskatu un raksturu saistīti lietvārdi un īpašības vārdi. Sasveicināšanās, atvadīšanās, iepazīšanās frāzes. <i>Kā tevi sauc? Cik tev gadu? Kur tu dzīvo? Vai tev ir ...? Mani sauc Es dzīvoju Man ir</i> Jautājumos un atbildēs izmantojamie pamata un kārtas skaitļa vārdi.

Valodas komunikatīvās funkcijas

Sasveicinās. Atvadās. Iepazīstas.

Min par sevi galvenos faktus (vārdu, uzvārdu, vecumu, dzīvesvietu).

Iegūst no citiem informāciju par viņu dzīves galvenajiem faktiem.

Pastāsta par savu ārējo izskatu. Nosauc vienu vai divas savas rakstura īpašības.

Gramatika

Personvārdi nominatīvā.

Jautājamie vārdi *vai, kā, kur, cik*.

Skaitļa vārdi no 1 līdz 30 nominatīvā. Skaitļa vārdi no 1 līdz 12 savienojumā ar lietvārdu *gads/gadi*.

Lietvārda un īpašības vārda saskaņojums nominatīvā.

3. piemērs

Tematiskais princips ir izmantots arī LVA izveidotajā programmā bēgļu un patvēruma meklētāju bērniem (<http://maciunmacies.valoda.lv/metodiskie-materiali/diasporai-un-imigrantiem#tab1>).

Mātes diena (5–7 gadi)**Saturs un izmantojamā leksika****1. līmenis**

Ģimenes locekļu nosaukšana: *mamma, tētis, brālis, māsa, vecmāmiņa, vectētiņš*.

Ar tematu saistītu vārdu nosaukšana pēc attēliem.

Ģimenes locekļu raksturošana ar īpašības vārdu: *Mamma ir mīla. Tētis ir stiprs. Māsa ir jauka. Brālis ir liels*.

Skaņu un vārdu izruna. Salikteņu, garo patskaņu un līdzskaņu izruna: *ā, ē, c, ņ, š, l, ai, au – tētis, brālis, māsa, vectētiņš, vecmāmiņa*.

Radošais darbs – ģimenes locekļi.

2. līmenis

Ģimenes raksturošana, stāstījuma veidošana par savu mammu.

Piemērs.

Mana mamma/tētis/brālis/māsa ir ... (mīla, jauka, skaista, gudra). Es ar mammu lasu grāmatu, rotaļājos, pastaigājos. Es mīlu ...

Stāstīšana pēc attēliem.

Skaņu un vārdu izruna. Salikteņu, garo patskaņu un līdzskaņu izruna: *ā, ē, c, ņ, š, l, ai, au – tētis, brālis, māsa, vectētiņš, vecmāmiņa, mīla, jauka, skaista*.

Teikumu papildināšana: *Es ar mammu Es palīdzu ...*

Piemērs.

Es ar mammu braucu ar velosipēdu, lasu grāmatu, iepērkos utt. Es palīdzu mazgāt traukus, gatavot ēst utt.

Darbs ar attēliem.

Radošais darbs – mammas portrets.

Sasniedzamais rezultāts

Nosauc ģimenes locekļus: *mamma, tētis, brālis, māsa, vecmāmiņa, vectētiņš.*

Raksturo savas ģimenes locekļus: *mīļš–mīļa, stiprs–stipra, gudrs–gudra, liels–liela, mazs–maza.*

Saprot vienkāršus jautājumus par savu ģimeni, atbild uz tiem.

Piemērs.

Vai tev ir brālis/māsa?

Man ir māsa/brālis.

Vai tev ir vecmāmiņa un vectētiņš?

Man ir vecmāmiņa/vectētiņš.

Kā sauc tavu tēti/mammu/brāli/māsu?

Manu mammu/tēti/brāli/māsu sauc ...

Uztver un saprot īsu un precīzu informāciju par ģimeni, tās sastāvu.

Stāsta par savu mammu (vai kādu citu ģimenes locekli).

Piemērs.

Man ir mamma. Mammu sauc Mamma ir mīļa.

Saprot ar tēmu saistītos vārdus: *mana mamma/tētis, brālis/māsa ir ... (mīļa, jauka, skaista, gudra). Es ar mammu lasu grāmatu, rotaļājos, pastaigājos.*

Saprot vienkāršus jautājumus par ģimenes locekļiem un viņu ikdienu. Atbild uz tiem.

Piemērs.

Ko dara tava mamma/tētis/brālis/māsa?

Mamma/tētis strādā. Māsa/brālis mācās.

Atbild uz jautājumiem par saviem pienākumiem ģimenē.

Piemērs.

Es palīdzu gatavot ēst/mazgāt traukus/kārtot rotaļlietas.

Raksturo savu mammu.

Piemērs.

Kāda ir tava mamma?

Mana mamma ir gudra/skaista/mīļa/izpalīdzīga.

Prot uzdot sarunu biedram vienkāršus jautājumus par ģimeni.

Piemērs.

Ko tu dari kopā ar mammu/tēti?

Mēs braucam ar velosipēdiem.

Kā tu palīdzi mammai?

Es mazgāju traukus.

Zīmē savu mammu un raksturo viņu.

Piemērs.

Tā ir mana mamma. Mammai ir brūni/melni/gaiši mati. Mēs kopā lasām grāmatas. Mana mamma ir skaista un gudra.

Metodiskie norādījumi

Skolotāja aicina uzzīmēt plaukstu, kur katrs pirksts ir viens ģimenes loceklis. Bērni ar skolotājas palīdzību pastāsta par savu ģimeni.

Skolotāja pa visu telpu izliek dažādus attēlus – veikalu, baseinu, dārzu, māju, televizoru, grāmatu, parku, mežu. Sadala bērnus lomās – mamma, tētis, brālis, māsa, vectētiņš, vecmāmiņa. Klausoties skolotājas stāstījumu, bērni „ceļo”.

Piemērs.

Mamma iet uz veikalu (visi, kam ir šī loma, iet pie veikala attēla). Tētis un brālis iet uz parku (katram jāsaklusa sava loma un jānododas pie pareizā attēla) utt.

* Bērniem *baseins, parks, televizors, veikals* u. c. var būt jauni vārdi, tāpēc, lai tos iegaumētu, skolotājai attēls ir jāparāda un jānosauc.

Pirkstiņrotaļa

Šis pirkstiņš – vectētiņš;

Šis pirkstiņš – vecmāmiņa;

Šis pirkstiņš – tētis;

Tā – māmiņa.

Bet tas maziņais?

Es tas labiņais!

Latviešu tautasdziesma

Es savai māmiņai

Kā sirsnīga azotē,

Kā sirsnīga azotē,

Kā puķīte dārziņā.

(Latviešu tautasdziesma)

Skolotāja aicina uzzīmēt savu mammu. Bērni stāsta par zīmējumu, izmantojot frāzes: *Mana mamma ir gudra, skaista, mīla utt. Manai mammai ir īsi mati, gari mati, gaiši mati, tumši mati. Mamma ir čakla, izpalīdzīga.*

Bērniem tiek piedāvāts apskatīt dažādus ģimenes locekļus dažādās darbībās (attēlus). Bērniem ir jāpastāsta, ko viņu ģimene dara kopā.

Latviešu tautasdziesma

Saulīt' silta, māmiņ' jauka,

Abas vienu labumiņu.

No saulītes silti rīti,

No māmiņas mīļi vārdi.

Rotaļdeja „Vār', māmiņa”

Vār', māmiņa, piena putru,

Lai meitiņas baltas aug;

Puisēniem, rezgaļiem,

Vāri purva ūdenī.

Baro mani, māmuliņa,

Ar tiem putras biezumiem;

Kad izaugšu, liels es būšu,

Lācim ceļa negriezīšu.

Rotaļa „Gribam zināt!”

(Bērni var izdomāt, ko katrs ģimenes loceklis dara)

Gribam zināt, gribam zināt,

Ko mūsu mazā māsiņ' dar':

Lelles šūpo, lelles šūpo,

Visi dara tā!

Gribam zināt, gribam zināt,

Ko mūsu mazie zēni dar':

Kokos kāpj, kokos kāpj,

Visi dara tā!

Latviešu tautas pasaka „Rācenis”

Vectētiņš iestādīja rāceni. Izauga rācenis liels. Vectēvs ņēmās rāceni vilkt: velk un velk – nedabū laukā.

Vectētiņš aicina palīgā vecmāmiņu. Vecmāmiņa velk vectētiņu, vectētiņš rāceni – velk un velk, nedabū laukā.

Vecmāmiņa paaicināja mazmeitiņu palīgā. Mazmeitiņa velk vecmāmiņu, vecmāmiņa vectētiņu – velk un velk, nedabū laukā.

Mazmeitiņa pasauca sunīti krancīti. Krancītis velk mazmeitiņu, mazmeitiņa vecmāmiņu, vecmāmiņa vectētiņu, vectētiņš rāceni – velk un velk, nedabū laukā.

Sunītis pasauca kaķīti Picīti. Kaķītis velk sunīti, sunītis velk mazmeitiņu, mazmeitiņa velk vecmāmiņu, vecmāmiņa velk vectētiņu, vectētiņš rāceni – velk un velk, nedabū ārā.

Kaķītis pasauca pelīti palīgā. Vectēvs velk rāceni, vecmāmiņa vectēvu, mazmeitiņa vecmāmiņu, sunītis mazmeitiņu, kaķītis sunīti, pelīte velk kaķīti – velk un velk, un rācenis laukā gan!

Gribam zināt, gribam zināt,
Ko mūsu mīļā māmiņ' dar':
Putru vāra, putru vāra,
Visi dara tā!

Gribam zināt, gribam zināt,
Ko mūsu mīļais tētiņš dar':
Malku cērt, malku cērt,
Visi dara tā!

Gribam zināt, gribam zināt,
Ko mūsu vecā māmiņ dar':
Zeķes ada, zeķes ada,
Visi dara tā!

Gribam zināt, gribam zināt,
Ko mūsu vecais tētiņš dar':
Tabak' šņauc, tabak' šņauc,
Visi dara: „ŠČī!”

Tematiskās pieejas pozitīvie un negatīvie aspekti

Pozitīvais	Negatīvais
Valoda tiek lietota kontekstā, saistot to ar konkrētu tematu. Tematu varam izvēlēties atbilstoši bērna vajadzībām, iespējām, interesēm.	Tiek sajaukta gramatiskā sistēma, pie kuras esam pieraduši, tāpēc var veidoties haoss. Neatkarīgi no izvēlēta temata, ir jāplāno gramatikas apguve.
Apgūstot valodu un izmantojot aktuālus tematus, varam panākt interaktivitāti, ieinteresētību un līdzdalību.	Apgūstamais materiāls (teksti) ātri zaudē aktualitāti.
Gramatika tiek apgūta atbilstoši kontekstam, konkrētai situācijai un nepieciešamībai.	Ja process netiek pienācīgi vadīts, temata saturs „gūst virsroku” pār valodas saturu. Aizraujamies ar runāšanu par tematu.
Ir iespēja īstenot starppriekšmetu saikni un runāt par citiem mācību priekšmetiem, dzīves aspektiem u.tml.	
Iegūtais rezultāts ir gan valodas gramatikā, gan saziņā, gan mācīšanās prasmēs. Tas ir plašs un daudzveidīgs.	

MĀJASDARBS

Izveidojiet izvēlētajam tematam mācību saturu un materiālu (vismaz 3 nodarbībām)! Izvēloties tematu, ievērojiet:

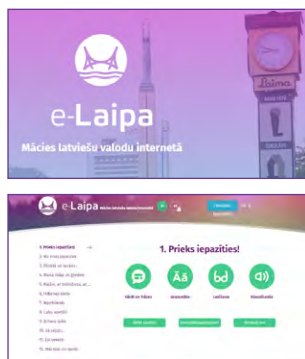
- saviem skolēniem saistošo atbilstoši vecumposmam, interesēm un valodas zināšanu līmenim;
- šobrīd aktuālo (dabas vai sabiedrības norises).

Mācību materiālā ietveriet arī uzdevumus un tekstus, rūpīgi pārdomājot, kas un cik daudz no gramatikas jūsu skolēniem šobrīd ir nepieciešams, kā arī kas iederas šajā tematā.

Mājasdarbus, atsauksmes par šo izdevumu un ierosinājumus sūtiet uz e-pastu pupa.metodikasskola@gmail.com Lindai Krastiņai **līdz 18. aprīlim!**

JAUNUMI LVA PORTĀLĀ „MĀCI UN MĀCIES LATVIEŠU VALODU”

Pašmācības rīks

Elektronisks pašmācības rīks „e-LAIPA” A1 un A2 līmenis

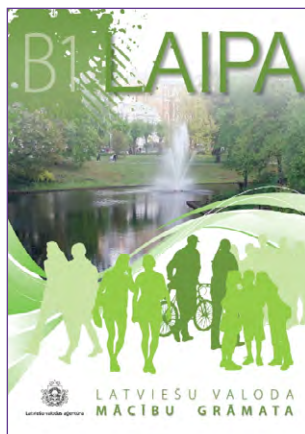
Jauniešiem un pieaugušajiem

Pašmācības rīks paredzēts latviešu valodas apguvei jauniešiem no 15 gadu vecuma un pieaugušajiem. Saturiski „e-LAIPA” ir saistīta ar mācību līdzekļu komplektu „Laipa” un atbilst latviešu valodas prasmes līmeņiem. Līdz 2020. gadam tīmeklī tiks publicēts arī B1 un B2 līmenis.

www.elaipe.lv

Autori: I. Auziņa, A. Lazareva, M. Berķe, V. Vaivade, A. Šalme

Mācību līdzekļi

„Laipa. B1”. Mācību grāmata un darba burtnīca

Pieaugušajiem

Mācību līdzeklī ir 10 nodaļas, kas saturiski turpina un pilnveido mācību līdzekļa „Laipa. A1” un „Laipa. A2” tematiku. Mācību līdzeklī ir gramatikas pielikums, klausīšanās teksti un pārbaudes uzdevumu atbildes. Latviešu valodas mācību grāmata pieaugušajiem „Laipa. B1” ir veidota atbilstoši LVA izstrādātajiem latviešu valodas prasmes līmeņiem un izmantojama kopā ar darba burtnīcu B1.

Autori: I. Auziņa, M. Berķe, A. Lazareva, A. Šalme, V. Vaivade

Citi mācību un metodiskie materiāli

M. Muktupāvela „Izzinošās spēles par augiem”

Dažāda vecuma bērniem un pieaugušajiem

Sanktpēterburgas latviešu skolas „Sakta” skolotāja Māra Muktupāvela radošā veidā piedāvā iepazīt 30 Latvijai raksturīgos augus. Spēļu mērķis ir rosināt interesi par augiem un to atpazīšanu dabā, kā arī augu nosaukumu veidojošo vārdu pamatnozīmes saskatīšanu. Materiālā ietvertas ne tikai spēles, bet arī plašs, integrēts izziņas materiāls, fotoattēli, kā arī metodiski ieteikumi spēļu daudzveidīgai izmantošanai.

http://maciunmacies.valoda.lv/images/Maci/Diaspora_MacibuMateriali/SpelesParAugiem.pdf

D. Grosa „Uzdevumi darbam ar Gundegas Sējas grāmatu

„Kā es ar opi braucu Latviju lūkoties”

10–12 gadus veciem diasporas skolēniem

Ilggadējās Pasaules Brīvo latviešu apvienības Izglītības nozares vadītājas, Melburnas latviešu skolas „Daugava” skolotājas Dainas Grosas veidots mācību materiāls. Šis uzdevumu krājums ir paredzēts diasporas bērniem darbam ar Gundegas Sējas grāmatu „Kā es ar opi braucu Latviju lūkoties”. Uzdevumi paredzēti 10–12 gadus veciem bērniem, vēlama ar latviešu valodas zināšanām B2 līmenī. Uzdevumi papildināti ar latviešu-angļu valodas tulkojošo un skaidrojošo vārdnīcu.

http://maciunmacies.valoda.lv/images/Maci/Diaspora_MacibuMateriali/opis.pdf

J. Kušina „Šifrēti teksti darbam ar mācību materiālu

„Latvija laikā un telpā. Pilsētas”

12–14 gadus veciem diasporas skolēniem

Materiālā ir apkopoti šifrēti teksti par Latvijas pilsētām, lai ieinteresētu bērnus un jauniešus lasīt, iepazīt Latviju un uzzināt ko jaunu par Latvijas pilsētām. Izmantoti teksti no interaktīvā LVA mācību materiāla „Latvija laikā un telpā. Pilsētas”. Piedāvāti daudzveidīgi šifru veidi.

Daži šifru piemēri:

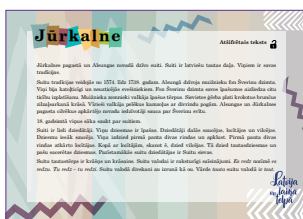
pazudis vārda pirmais burts, piem., _uns (suns), _aķis (kaķis), _ūka (cūka);

vārda pirmais burts „aizgājis” uz vārda beigām, piem., ētist, ēlsd, āsam;

vārda pirmā zilbe „aizgājusi” uz vārda beigām, piem., tupeliskar,

postikā, dīsire.

http://maciunmacies.valoda.lv/images/Maci/Diaspora_MacibuMateriali/Latvija%20laik%C4%81%20un%20telp%C4%81_%C5%A0ifri.pdf

L. Ģemute „Komiksu sērija ar uzdevumiem „Dēkas””

5–9 gadus veciem diasporas bērniem

Ilggadējās Austrālijas un Amerikas latviešu skolu skolotājas Līgas Ģemutes komiksi „Dēka ogulājā”, „Dēka mežā”, „Dēka Lazdu kalnā”, „Dēka gurķu dobē” un „Dēka auzu laukā” aizraujošā veidā ļauj apgūt latviešu valodas gramatikas pamatus. Komiksus papildina uzdevumi un izgriežamas pirkstiņlles.

<http://maciunmacies.valoda.lv/metodiskie-materiali/diasporai-un-immigrantiem#tab5>

Interaktīvi digitālie materiāli

Digitāls mācību materiāls „Latvijas ABC”

7–9 gadus veciem skolēniem

Mācību materiāls „Latvijas ABC” ietver interesantus mācību uzdevumus integrētai latviešu valodas apguvei. Zem katra latviešu alfabēta burtu slēpjas kāda tēma, piemēram, burts „B” aizved mūs uz bibliotēku, burts „O” māca orientēties apvidū, taču burts „Š” ir visgardākais burts, jo ļauj mums iepazīt šokolādi! Materiāls papildināts ar sadaļu „Metodika skolotājiem”.

http://maciunmacies.valoda.lv/images/speles/lva_begliem_7-9_g/

Autori: L. Krastiņa, I. Dzene, Z. Dambe, L. Valdmane

Digitāls mācību materiāls „Mācāmies latviešu valodu”

13–14 gadus veciem skolēniem

Mācību materiāls sastāv no daudzveidīgiem uzdevumiem latviešu valodā, vēsturē, ģeogrāfijā un sociālajās zinībās. Tie pilnveido latviešu valodas prasmes, sekmē mācību priekšmetu terminoloģijas un specifiskās leksikas apguvi. Mācību materiāls nodrošina pašpārbaudes iespējas.

<https://valoda.lv/games/macamies-latviesu-valodu-13-14-gadi/>

Autori: B. Asare, A. Šaltāne, I. Pelcmane

Izdevumu veidoja:

Linda Krastiņa

Aija Ņemure

Vineta Vaivade

Liene Valdmane

www.maciunmacies.lv

www.facebook.com/LVAdiaspora/